

40.

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 3. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

40.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
3. CİLT

07-11 MAYIS 2018
ÇANAKKALE

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3627-3
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 183-3

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ZME

07-11 Mayıs 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen
40. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,
anakkale Onsekiz Mart niversitesi'nin katkılarıyla
gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Arel Grsel Tanıtım San. Tic. Ltd. şti.

e-ISSN: 2667-8845

Kapak Fotoęrafı: *Rüstem ASLAN*
Troya renyeri 2017 Yılı Kazı alışmaları

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil zme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Ankara 2019

40. ULUSLARARASI KAZI, ARAşTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU BİLİM KURULU

SCIENTIFIC COMMITTEE OF 40th INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EXCAVATIONS, SURVEYS AND ARCHAEOOMETRY

Prof. Dr. Nurettin ARSLAN	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Başkanı-Assos Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Rüstem ASLAN	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Troia Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Andreas SCHACHNER	(Boğazköy-Hattuşaş Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Turan TAKAOĞLU	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı)
Doç. Dr. Olivier Can HENRY	(Labraunda Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Onur ÖZBEK	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Prehistorya Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Timothy HARRISON	(Tell Tayınat Kazı Başkanı)
Doç. Dr. Göksel SAZCI	(Maydos-Kilisetepe Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE	(Aslantepe Kazı Başkanı)
Doç. Dr. Aslı Erim ÖZDOĞAN	(Çayönü Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Michael HOFF	(Antiocheia Ad Cragum Kazı Başkanı)
Dr. Masako OMURA	(Yassihöyük Kazı Başkanı)

ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU YAYIN KURALLARI

Göndereceğiniz bildiri metinlerinin aŐağıda belirtilen kurallara uygun olarak gönderilmesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

- * Yazıların A4 kağıda, üstten 5.5 cm. alttan 5 cm. soldan 4.5 cm. sağdan 3 cm. lik bir boşluk bırakılarak, 10 punto ile, bir satır aralığı olacak şekilde, Times New Roman fontu ile en fazla 10 sayfa yazılmalı,
- * Başlık 14 punto, büyük harf ve bold olacak şekilde yazılmalı,
- * Bildiri sahiplerinin isimleri başlığın altında, sağ üstte yer almalı, alt alta sıralanmalı ve unvan kullanılmamalı,
- * Metinde ana başlıklar büyük harflerle ve italik, alt başlıklar, baş harfleri büyük ve italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin “*in-situ*” italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde Milattan Önce gibi çok alışılmış kısıltmalar dışında kısıltma kullanılmamalı, Milattan Önce ve sonra kısaltması: M.Ö., M.S. Erken Tunç Çağı: ETÇ olarak kullanılmalıdır.
- * Bölge adlarının ilk harfleri, aynı şekilde yer, coğrafya ve kurum adlarının ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Örneğin: Doğu Anadolu, Yakın Doğu, Avrupa, Akdeniz Bölgesi, Dicle Nehri, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu gibi.
- * Ölçü ve ağırlıklar m. cm. mm. lt. gr. şeklinde yazılmalı,
- * Dipnotlar metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda yazılmalı,
- * Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimleri italik yazılmalı,
- * Harita, çizim ve resimler 15 adetten fazla olmamalı, fotoğraflar JPG veya TIFF olarak gönderilmeli, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/inch olmalı,
- * Çizimlere (Çizim: 1), resimlere (Resim: 1), haritalara (Harita: 1) olarak alt yazı yazılmalı ve kesinlikle levha sistemi kullanılmamalı,
- * Yayım için telif anlaşması gerektiren Googleearth gibi görseller kullanılmamalı,
- * Bildirilere, ilk sayfanın altında, dipnotlardan önce bütün yazarların mutlaka isim, unvan, e-mail ve yazışma adresi yazılmalıdır.

Yayınlanacak bildiri sayısının artması, kitapların zamanında basımını güçleŐtirdiğinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç **1 Ağustos tarihine kadar**, yayinlar@kulturturizm.gov.tr e-mail adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve geç gönderilen bildirimler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

1. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.
2. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.
3. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.
4. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.
5. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.
6. Captions should be added to drawings (Drawing:), photos (Photo:), and maps (Map:). Plate system should not be used.
7. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.
8. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to yayinlar@kulturturizm.gov.tr until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

Demet KARA, Murat AKAR Hatay Arkeoloji Müzesi Altınözü Toprakhisar Höyük Kurtarma Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları.....	1
Murat ARSLAN, Nihal TÜNER ÖNEN 2017 Yılı Phaselis Kazı Çalışmaları	13
Hüseyin Murat ÖZGEN Adramytteion (Ören) 2017 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları.....	23
Musa KADIOĞLU, C. ÖZBİL, M. ADAK, Ö. VAPUR Ç. GENÇLER GÜRAY, Y. KILIÇ, İ. KOPÇUK 2017 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (8. Sezon).....	45
Mustafa BEYAZIT, Yasemin BEYAZIT, Başaran Doğu GİTAL, Şuayip ÇELEMOĞLU, Alper ATICI, Hasan Hüseyin BAYSAL Kale-i Tavas (Tabae Antik Kenti) Ören Yeri ve Kavaklıpınar Mevkii Kale-i Tavas Mezarlığı Kazıları 2017	71
Mustafa BÜYÜKKOLANCI, Gülgün YILMAZ, Fuat YILMAZ, Sinan MİMAROĞLU Ayasuluk Tepesi ve Aziz Yuhanna Kilisesi 2017 Kazı ve Onarım Çalışmaları	85
Nicholas CAHILL Sardis, 2017	97
Numan TUNA, Nadire ATICI, İlham SAKARYA Burgaz (Palaia Knidos) 2017 Yılı Çalışmaları	117
Nuran ŞAHİN, Onur ZUNAL, Gülşah GÜNATA Klaros 2017	137
Nurettin ARSLAN, Caner BAKAN, Beate BÖHLENDORF-ARSLAN Eva-Maria MOHR, Klaus RHEIDT 2017 Yılı Assos Kazı Çalışmaları.....	155
Yılmaz AKKAN, Nurettin ÖZTÜRK, Mehmet KARAOSMANOĞLU 2017 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları.....	173

Osman DOĞANAY, Bülent İŞLER, Hatice KÖRSULU Nesrin AYDOĞAN İŞLER Tyana Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları	185
Ömer ÖZYİĞİT 2017 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları.....	207
Önder İPEK, Emine SÖKMEN Örükaya Arkeolojik Kazı ve Araştırma Projesi 2017 Yılı Çalışmaları.....	225
Roland R.R. SMITH Aphrodisias 2017	239
Remzi YAĞCI, Davut YİĞİTPAŞA Soloi Pompeiopolis Kazıları 2017	265
Rafet ÇAVUŞOĞLU, Hanifi BİBER, Sinan KILIÇ Hakan YILMAZ Van Çavuştepe Kalesi ve Urartu Nekropolü 2017 Yılı Çalışmaları	275
Armağan ERKANAL, Rıza TUNCEL, Gizem ALPARSLAN 2017 Yılı Panaztepe Kazısı Sonuçları	297
Rüstem ASLAN Troya Örenyeri 2017 Yılı Kazı Çalışmaları.....	313
Scott BRANTING, Sevil BALTALI TIRPAN, Joseph LEHNER, Dominique LANGIS-BARSETTI, Tuna KALAYCI, Yasemin ÖZARSLAN, Nilüfer YÖNEY, Burak ASİLİSKENDER, Sarah R. GRAFF, Lucas PROCTOR, Paige PAULSEN Kerkenes 2017	333
Sema ATİK KORKMAZ Letoon 2017	351
Sema DOĞAN, Ebru Fatma FINDIK, Vera BULGURLU Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları-2017	365
Serdar AYBEK, Onur GÜLBAY, Burak ARSLAN, Yılmaz BALIM 2017 Yılı Metropolis Arkeolojik Araştırmaları	381

K. Serdar GİRGİNER, Özlem OYMAN-GİRGİNER, M. Furkan TUFAN, M. Cem FIRAT, Ayça GERÇEK, Orkun H. KAYCI, Hakan GERÇEK, Erkan DÜNDAR 2017 Yılı Tatarlı Höyük Kazısı Sonuçları	397
Sevinç GÜNEL Çine-Tepecik Höyüğü 2017 Yılı Kazıları	415
Şahin YILDIRIM Satala 2017 Yılı Kazı ve Araştırma Çalışmaları	429
Şahin YILDIRIM, Edward DANDROW, Lana WILLIAMS, Ali BORA, Peter SINELLI Tios-Tieion 2017 Yılı Kazı Çalışmaları.....	437
Şevket DÖNMEZ, Aslıhan YURTSEVER BEYAZIT, Salih KAYMAKÇI, Burçin ADISÖNMEZ, Fidane ABAZOĞLU Oluz Höyük Onbirinci Dönem (2017) Çalışmaları	449
Şükrü ÖZÜDOĞRU Kibyra 2017 Yılı Çalışmaları.....	463
Taner KORKUT, Çilem UYGUN, Bilsen ÖZDEMİR Tlos 2017 Kazı Etkinlikleri	471
Timothy P. HARRISON, Elif DENEL, Stephen BATIUK Tayinat Höyük Kazıları, 2017.....	483
Timur DEMİR, Makbule EKİCİ Yenice Höyük 2016-2017 Yılı Çalışmaları	503
Tunç SİPAHİ Eskiyapar Höyük 2017 Yılı Kazısı	521
Turgut Hacı ZEYREK, Ali Nadir ZEYREK Kastabala Kazı Çalışmaları 2017.....	537
Umut ALAGÖZ Kırıkkale Delice İlçesi Elmalı Köyü Mozaik Kazı Alanı	547
Ünsal YALÇIN, Önder İPEK, Gönül YALÇIN, Hamza EKMEN Derekutuğun 2017 Kazı Çalışmaları	557

Vecihi ÖZKAYA, Feridun S. ŞAHİN Körtik Tepe 2017 Kazısı	575
Vedat KELEŞ, Hasan Ertuğ ERGÜNER, Hasan KASAPOĞLU, Ersin ÇELİKBAŞ, Kasım OYARÇİN, Hazar KABA, Alper YILMAZ, Büşra Elif KASAPOĞLU, Michael Deniz YILMAZ, İsmail AKKAŞ, Enver AKIN Parion 2017 Sezonu Kazı, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları	595
B. Yelda OLCAY UÇKAN, Gökçen Kurtuluş ÖZTAŞKIN, Öğül Emre ÖNCÜ, Seçkin EVCİM, Muradiye ÖZTAŞKIN Olympos Kazısı 2017 Yılı Çalışmaları.....	617
Yusuf ALBAYRAK Şanlıurfa Kale Eteği Nekropolü 2015–2017 Yılları Kazı ve Temizlik Çalışmaları	639
Yusuf ALBAYRAK Soğmatar Nekropolü 2017 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları.....	651
Ersin DOĞER, Yusuf SEZGİN, Mesut EROĞLU Baykal BAŞDEMİR Aigai 2016–2017 Yılları Çalışmaları.....	669
S. Yücel ŞENYURT, Atakan AKÇAY, A. Emirhan BULUT, Umut ZOROĞLU, Leyla YORULMAZ, S. Okan AKGÖNÜL Kurul Kalesi 2017 Yılı Kazı Çalışmaları	691
Zeliha DEMİREL GÖKALP, A. Ceren EREL, Nikos TSIVIKIS, Hasan YILMAZYAŞAR Amorium Kazıları 2017.....	713

TLOS 2017 KAZI ETKİNLİKLERİ

Taner KORKUT*
Çilem UYGUN
Bilsen ÖZDEMİR

Tlos Antik Kenti 2017 yılı kazı etkinlikleri 11 Mayıs - 25 Ağustos 2017 tarihleri aralığında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü'nün destekleri ile gerçekleştirilmiştir. Kazı sezonu boyunca Muğla Müzesi uzmanlarından Arkeolog Arif Küçükçoban bakanlık temsilcisi olarak kıymetli katkılar sağlamıştır.

Yaklaşık 4 ay süren 2017 yılı kazı sezonunun ilk etabında 2009-2016 yılları arasında kazı çalışmaları tamamlanan kent bazilikasında Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün de desteğiyle konservasyon çalışmaları yürütülmüştür. Koruma amaçlı olarak gerçekleştirilen diğer bir çalışma ise ileriki tarihlerde planlanan restorasyon projesine altlık oluşturması adına tiyatrounun cavea, analemma ve çevre duvarlarına yönelik lazer tarama ile elde edilen rölöve ölçümleridir. Kent haritasının güncellenmesine yönelik yürütülen kartografya çalışmaları 2017 kazı sezonu programı kapsamında tamamlanan işlerdendir. Kazının ikinci etabında ise etütlük eser depolarında yayına yönelik belgeleme çalışmaları yürütülmüştür. Yayın çalışmalarının merkezinde kent bazilikasının monografi bandının hazırlık süreci yer almıştır. Bu çerçevede bilim ekibi üyelerinin katılımıyla etütlük eser deposunda korunmakta olan yapıya ait seramik, küçük eser, cam, sikke, yazıt vb. buluntular incelenmiştir. Diğer yandan bazilikanın mimari değerlendirmesine yönelik olarak hem ya-

* Prof. Dr. Taner KORKUT, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 07058 Antalya/TÜRKİYE.

Dr. Öğr. Üyesi Çilem UYGUN, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 3100 Hatay/TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi Bilsen ÖZDEMİR, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir/TÜRKİYE

pıdaki hem de taş tarlalarındaki blokların belgeleme çalışmaları yürütülmüştür. Depo çalışmaları kapsamında bazilika buluntularına ek olarak tiyatro ve Kronos Tapınağı kazılarında ele geçirilen seramikler de belgelenmiştir.

2017 kazı sezonunda gerçekleştirilen faaliyetler arasında Prof. Dr. Recai Tekoğlu ile Dr. Öğr. Üyesi Ertan Yıldız tarafından yürütülen epigrafi çalışmaları da yer alır. Bu iş başlığı altında kent bazilikası kazılarında ele geçirilen yazıtlar ile akropol doğu sur duvarında devşirme malzeme olarak kullanılan yazıtlar incelenmiştir. Dr. Öğr. Üyesi Cenk Güner tarafından yürütülen antropolojik incelemelerde, Tlos kent akropolünden 2005, 2006 ve 2007 kazı sezonlarında çıkartılan iskeletler değerlendirilmiştir. Akdeniz Üniversitesi öğretim üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilen kültürel peyzaj çalışmaları bu kazı sezonunda Tlos antik kenti ve *teritoryumundaki* tarihi eserler/kayalar üzerinde yetişen bitkilere yönelik envanter projesini içermektedir. Son olarak kentin panoramik görüntüsünü zenginleştirmek adına kent merkezindeki yapıların içinde ve çevresinde bitki temizliği çalışmaları yürütülmüştür. Yayın çalışmaları kapsamında “Antik Çağlardan Günümüze Seydikemer İlçesi Yenilebilir Bitkileri ve Mutfak Kültürü” başlıklı kitap tamamlanarak Temmuz ayında yayınlanmıştır.

I. KENT BAZİLİKASI KONSERVASYON ÇALIŞMALARI

Tlos antik kenti merkezinde yer alan ve doğu-batı doğrultulu konumlanan kent bazilikasında çalışmalar 2009 yılında yapının planını anlayabilmek adına çevresindeki ve iç kısımdaki yoğun bitki örtüsünün temizliğiyle başlamıştır. 2016 sezonuna kadar devam eden kazı çalışmalarında bazilika içerisindeki dolgu toprak ve moloz yığını kaldırılmış, böylece üç sahından oluşan haç planlı yapı açığa çıkartılmıştır (Resim: 1). 2016 yılında yapının zemininde daha önceki senelerde tespit edilen mozaik döşem tamamen açılmış, kazı çalışmalarına paralel olarak uzman restoratör ekiple mekânın içinde özellikle mozaik döşemin korunması için konservasyon çalışması da yapılmıştır. Konservasyon sonrasında mozaik döşem ilk önce jeotekstil ile örtülmüş sonrasında nem ve ısıyı dengeleyen membran ve yaklaşık 10 cm. kalınlığında ince kumla kapatılmıştır.

Kent bazilikasının zemininde tamamlanan kazı ve konservasyon uygulamalarının ardından yapının dış duvarlarının korunmasına yönelik çalışmalar 2017 kazı sezonunda uzman restoratör ekiple yürütülmüştür. İlk onbeş günlük süre içerisinde bazilikanın duvarlarının korunması ve güçlendirilmesi amacıyla yapı bitki ve topraktan arındırılmıştır. Sonrasında analiz sonuçlarına göre oluşturulan harçla derz ve capping uygulamaları yapılarak duvarlar sağlamlaştırılmıştır (Resim: 2). Söz konusu uygulamanın kalıcı olabilmesi için duvar üzerine serilen jeotekstil malzemesi sabah ve akşam olmak üzere gün içerisinde iki defa ıslatılarak harcın kontrollü kuruması sağlanmıştır. Benzer işlemler bazilikanın güneyine eklenen ve vaftizhane olarak tanımlanan yapının duvarlarına da uygulanmıştır. Çevre düzenleme ve temizlik çalışmalarının ardından kent bazilikasındaki sağlamlaştırma çalışmaları tamamlanmıştır (Resim: 3).

II. KENT BAZİLİKASI TAŞ TARLASI BELGELEME ÇALIŞMALARI

Tijen YÜCEL

2017 kazı sezonu içerisinde kent bazilikasının yapımında kullanılan blokların niteliğini ve dönemlerini belirlemek adına hem yapıda hem de taş tarlalarında incelemeler yapılmıştır. Çalışmalara moloz taşlar kullanılarak örülen duvarlarda ve yapının iç mekânlarındaki devşirme malzemelerin belgelenmesiyle başlanmıştır. Kazılar esnasında orijinal konumunu kaybeden ve yapının etrafında oluşturulan taş tarlalarına taşınan mimari elemanlar ise sonraki süreçte ele alınmıştır. Çizimleri yapılan ve profil özelliklerine göre tiplere ayrılan devşirme malzeme grubunun büyük bir kısmının bazilikanın bulunduğu kutsal alanın güneyindeki kent agorasına ait olduğu anlaşılmıştır. Bunlar arasında yapının *atrium* ve yan sahnin kısımlarında kullanılan taşıyıcı sisteme ait sütun, sütun başlığı, *postament* blokları ile doğu ve güney kapılarında len-to ve söve vazifesi gören *soffitli* arşitrav blokları öne çıkmaktadır (Resim: 4). Hellenistik Döneme ait *geison* bloğu agoradaki erken dönem mimari evreyle ilişkili olmalıdır. Bazilikanın ilk yapım evresine ait Bizans Dönemi mimari elemanları ise *ambon* ve *ziboryum* düzenlemeleriyle ilişkili sütun, sütun başlığı ve platform işlevli bloklardır.

III. TİYATRO RÖLÖVE ÇALIŞMALARI

2017 yılı kazı sezonu içerisinde planlanan diğer bir çalışma ise kentin doğusunda yer alan tiyatronun *cavea*, *analemma* duvarları ve çevre duvarlarının rölöve çizimlerinin hazırlanmasıdır. Tiyatroda 2007 yılında başlayan çalışmalar 2016 yılına kadar hem kazı hem de yapının yıkılan bloklarının kaldırılmasına yönelik yürütülmüştür (Resim: 5). Blok kaldırma ve kazı çalışmaları öncesinde yapı elemanlarının orijinal konumlarının belirlenebilmesi için tiyatro 4x 4 m. ölçülerinde karelajlara bölünmüştür. Her bir mimari blok çizim ve fotoğraf aşamalarından oluşan belgeleme çalışmaları sonrasında karelaj numarasına göre kaydedilerek taş tarlasına kaldırılmıştır. Blok kaldırma çalışmaları esnasında sahne binasının friz bloklarında olduğu gibi orijinal konumu kesin olarak tespit edilebilen noktalardaki bloklar için anastilosis uygulamasına gidilmiştir. Taş kaldırma ve belgeleme işlemlerinin ardından sahne binasının rölövesi tamamlanmış; restitüsyon ve rekonstrüksiyon önerileri hazırlanarak Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne sağlamlaştırma projesi sunulmuştur. Tiyatronun sahne binasının mevcut haliyle restore edilerek korunmasına yönelik hazırlanan proje Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 2017 yılı Ocak ayında onaylanmıştır.

Yapının restorasyon projesinin uygulanabilmesi için 2017 kazı sezonunda *cavea*, *analemma* ve çevre duvarlarının kapsamlı rölöve çizimlerinin hazırlanmasına yönelik "Tlos Antik Kenti Tiyatrosunun 3 Boyutlu Lazer Tarayıcı ile Taranarak Rölöve Projesinin Hazırlanması İşi" başlıklı hizmet alımı gerçekleştirilmiştir (Resim: 6). İş akışı çerçevesinde lazer tarayıcı ve dron görüntüleri kullanılarak tiyatronun *cavea*, *analemma* duvarları ve yapının etrafındaki çevre duvarlarının farklı noktalardan kesit ve görünüş çizimlerini içeren rölövesi hazırlanmıştır.

IV. KARTOGRAFYA ÇALIŞMALARI

2017 kazı sezonu arazi çizim ve belgeleme çalışmaları çerçevesinde 2016 yılı kazı sezonunda açığa çıkartılan mimari döşemler kent haritasına aktarılmıştır. Ölçme işlemi RTK (real time kinematic) CORS (continuously operating reference stations) aleti kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kazısı tamamlanan

ve iç döşemi tamamen açığa çıkartılan kent bazilikası ilk çalışma alanını oluşturur. Daha sonra stadyum alanının güney yarısındaki Erken ve Orta Bizans Dönemi yerleşim katmanında tespit edilen yapı kalıntıları ile su kanalı uzantısı ölçülerek kent planı detaylandırılmıştır (Resim: 7).

V. EPİGRAFI ÇALIŞMALARI

Recai TEKOĞLU

Ertan YILDIZ

2017 yılı kazı sezonu epigrafi araştırmaları Tlos yazıt envanterine yönelik kontroller ve kent bazilikası yazıtlarının hazırlık çalışmaları olmak üzere iki başlıkta toplanır. Akropol doğu sur duvarlarında ve çevresinde devşirme malzeme olarak kullanılan yazıtlar “Tlos Yazıt Envanteri Projesi” kapsamında detaylı olarak incelenmiştir (Resim: 8). Çalışmalar esnasında arazide toplam 19 yazıt tespit edilmiştir. Bu yazıtlardan 10 adedi 1930 yılında TAM II (Tituli Asiae Minoris) bandında yayımlanmıştır. Fakat yaklaşık 90 yıl önce kopyalanan bu yazıtlar yeniden okunduğunda bazı yazıtlarda okuma hataları olduğu saptanmıştır. Benzer durum yeniden revize edilen yazıtlarda da tespit edilmiştir. Bazilika yazıtlarının yayın hazırlık çalışmaları kapsamında ise hem yapıda devşirme malzeme olarak kullanılan hem de kazievi deposunda bulunan fragmanlar detaylıca incelenmiştir.

VI. KÜLTÜREL PEYZAJ ÇALIŞMALARI

Ramazan Süleyman GÖKTÜRK

Zuhal ELİNÇ

Tlos antik kentinin florasını anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen kültürel peyzaj araştırmalarının 2017 yılı kazı sezonu etabında Tlos antik kenti ve *teritoryumundaki* tarihi eserler/kayalar üzerinde yetişen bitkiler çalışılmıştır. Envanter projesi çerçevesinde yürütülen arazi incelemeleri neticesinde 14 familyaya ait 24 bitki taksonu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu 24 taksonun 19 tanesi tür, 4 tanesi alttür ve 1 tanesi ise varyete kategorisindedir. Teşhisi yapılan bu 24 bitkinin 5 tanesi ise endemik olarak tanımlanmıştır (Resim: 9).

Tlos antik kentindeki tarihi yapıları saran bitkilere ilişkin olarak 2008 yılından itibaren yürütülen çalışma projesi neticesinde yukarıda tanımlanan bit-

kiler içerisinde odunsu bitkilerin otsu bitkilere göre yapılara daha çok zarar verdiği tespit edilmiştir. Odunsu bitkilerin içinde de *hedera helix L.*'nin en çok zarar veren bitki olduğu gözlenmiştir.

VII. BİTKİ ÖRTÜSÜNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Tlos antik kenti merkezinde bitki örtüsüne yönelik planlanan çalışmalar akropol ve çevresi ile kentin merkezinde yer alan kamu ve dinsel yapıları olmak üzere iki ayrı alanda yürütülmüştür. Kent merkezindeki yapıların içinde ve çevresinde yürütülen bitki örtüsü temizlik çalışmalarıyla hem görsel bakımdan zenginlik sağlanmış hem de yapıların bitkilerden kaynaklanan zararları engellenmiştir. Diğer yandan olası yangın tehlikesi de bitki temizlik çalışmalarıyla bertaraf edilmiştir.

VIII. ANTROPOLOJİK İNCELEMELER

Cenk GÜNER

2017 yılı kazı sezonunda Tlos antik kentinin Klasik Dönem kaya mezarlarının yer aldığı nekropol alanında 2005-2007 kazı sezonlarında çıkartılan ve antropolojik incelemeler için Eskişehir Anadolu Üniversitesi'ne gönderilen iskeletler araştırmacının talebi üzerine teslim alınmıştır. Teslim alınan iskeletler incelendiğinde 2005 yılı kazı sezonunda açılan 18.25 numaralı kaya mezarında 3 birey sağlam olarak; 18.26 numaralı kaya mezarında ise 2 bireye ait kafatası ve vücut kemikleri saptanmıştır. 2006 kazı sezonunda temizlik çalışması yapılan 18.17 numaralı kaya mezarından toplam 1 birey; 20.1 numaralı lahit mezarın *hyposorion* bölümünde ise 1 bireye ait vücut kemikleri tespit edilmiştir. 2007 kazı sezonunda açılan 18.23 numaralı mezarın kemikleri arasında ise doğu *klinede* 9; batı *klinede* 4 ve orta alanda ise 1 olmak üzere toplam 14 birey belirlenmiştir. 23.1 numaralı mezarın *klinelerinin* alt kısmındaki boşluğa akmış durumda bulunan karışık kemiklerden ise 11 birey ayrıştırılmıştır. 23.1 numaralı mezarın kuzeyinde açığa çıkartılan Bizans Dönemi çatki kiremit mezarın içinden ve dışından toplanan kemikler içerisinde birer birey tespit edilmiştir. İskeletlerin korunma durumları buldukları mezarlara göre

değişkenlik göstermektedir. Örneğin soyulmadan günümüze kadar ulaşan 3 mezara (18.23;18.25; 23.1) ait iskeletlerin anatomik bütünlüklerini korudukları gözlemlenirken, diğerlerinin gerek kaçak kazı gerekse alandaki ikincil kullanımlar nedeniyle dağınık veya süpürülmüş olduğu dikkat çeker.

IX. ETÜTLÜK ESER DEPOSU BELGELEME ÇALIŞMALARI

Gül İŞİN

2017 yılı kazı sezonu çalışma programı çerçevesinde kent bazilikası, akropol, Kronos Tapınağı, tiyatro ve stadyum kazılarında ele geçirilen etütlük nitelikte seramik ve cam buluntuların çizim, fotoğraf ve tanımlamaları yapılmıştır. İlk olarak 2009-2016 yılları arasında kazısı tamamlanan kent bazilikasına ait malzeme grubu incelenmiştir. Yapılan incelemelerde Hellenistik Dönemden başlayan bazilika seramiklerinin Ege kapları olarak tanımlanan ithal malzemeyle M.S. 13. yy. başına kadar uzandığı görülmüştür (Resim: 10). Bu uzun kronolojik süreç içerisinde Geç Roma ve Bizans dönemlerine ait formlar beklenildiği üzere daha yoğundur. Erken Roma Dönemi ise kırmızı astarlı kase ve tabak formları ve onların günlük kullanım grubu olarak tanımlanan benzerleriyle izlenir. Pişirme kapları içerisinde dar ağızlı, yuvarlak karınlı derin tencere formuna ait ağız profilleri yoğunluktadır. Depolama kapları grubunda ise *pithos* ve *amphora* formları ile yemek hazırlamada kullanılan tekne ve *mortar* örnekleri yer alır (Resim: 11).

Seramik belgeleme çalışmaları kapsamında akropolde 2005 yılı kazı sezonunda açılan ve soyulmadan günümüze kadar ulaşan 18.25 numaralı mezarın ön alanındaki dolguya ait malzeme grubu da değerlendirilmiştir. Buradaki seramiklerin kırmızı figür parçalarıyla Klasik Dönemde başlayıp, yeşil sırlı kandille Geç Bizans Dönemine kadar uzandığı görülmüştür (Resim: 12).

Kronos Tapınağı 2014 kazı sezonunda ele geçen seramiklerin belgeleme çalışmaları da bu sezon tamamlanmıştır. Seramikler içerisinde en erken tarih, krater formuna ait küçük ağız parçasıyla M.Ö. 5. yüzyıla inmektedir. Kontekstin geneli Roma ve Erken Bizans dönemlerine tarihlenen nitelikli kırmızı astarlı masa kapları ile onlardan daha düşük hamur-astar kalitesi gösteren günlük kullanım kaplarıdır. Dolguda tespit edilen diğer seramik grupları yu-

varlak karınlı, dışa açık ağızlı depolama kapları ile dik ağızlı derin tencerelerdir. Dolgu konteksti içerisinde pişirme ve servis amaçlı kullanılan bu formların dışında Geç Antik Çağ *unguentarium*ları ile kandiller de belgelenmiştir.

Son olarak tiyatrodaki 2007-2015 yılları arasındaki kazı çalışmalarında ele geçirilen buluntular incelenmiş; büyük çoğunluğunun Roma ve Geç Roma dönemlerine ait günlük kullanım formlarına ait olduğu görülmüştür. Buna göre *pithos*lar, küçük boyutlu depolama kapları, *amphoralar* ve özellikle Geç Roma - Erken Bizans Döneminde yaygın olan *unguentarium*lar alanda en çok tespit edilen formlar arasındadır (Resim: 13). Ayrıca daha çok günlük kullanıma hitap eden bu seramik gruplarının yanında masa kapları olarak nitelendirilebileceğimiz az sayıda kırmızı astarlı seramikler de mevcuttur.

Kazıevi etütlük eser deposunda seramik dışında kent bazilikası, tiyatro ve stadyum kazılarında ele geçen cam buluntular da belgelenmiştir. Kent bazilikası grubu içerisinde beyaz, mavi ve açık yeşil renkli kandil formuna ait ağız, gövde ve kaide parçaları yoğunluktadır. Tiyatro ve stadyum alanı cam buluntularında da benzer formda ve nitelikte Roma ve Bizans dönemlerine tarihlenen örnekler tespit edilmiştir.

Kent bazilikasının metal, cam, sabun taşı ve kemik malzemeden yapılan küçük buluntularına dair inceleme depo çalışmalarının son etabını oluşturur. Haç ve haç biçimli rölikerlerden oluşan liturjik işlevli kişisel süs eşyalarının ağırlıkta olduğu buluntulara ek olarak cam ve metal bilezikler, bronz kandil askıları, süsleme aplikleri, ok ve mızrak uçları ile kilit mekanizmalarına ait parçalar incelenen eserler arasında sayılabilir (Resim: 14-15). Sonuç olarak depo çalışmalarıyla belgeleme aşamaları tamamlanan söz konusu eserlerin en kısa sürede literatür araştırmalarından elde edilen veriler ışığında bilimsel değerlendirmesi yapılacaktır.

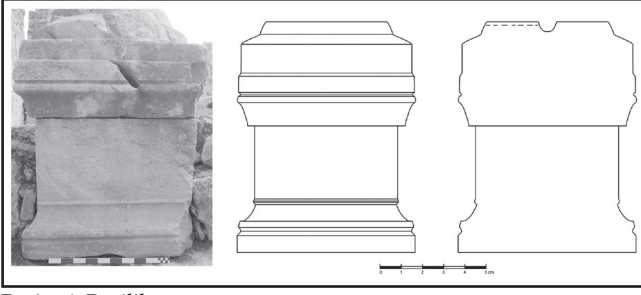
Resim 1: Kazı çalışmaları sonrasında Tlos Kent Bazilikası'nın görünümü.

Resim 2: Konservasyon öncesi ve sonrası detay.

Resim 3: Capping uygulamaları.

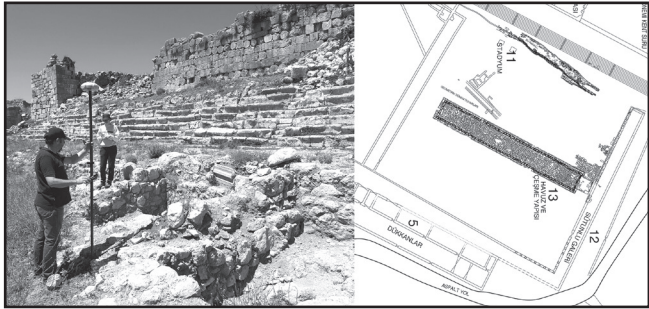
Resim 4: Bazilika *postament*.

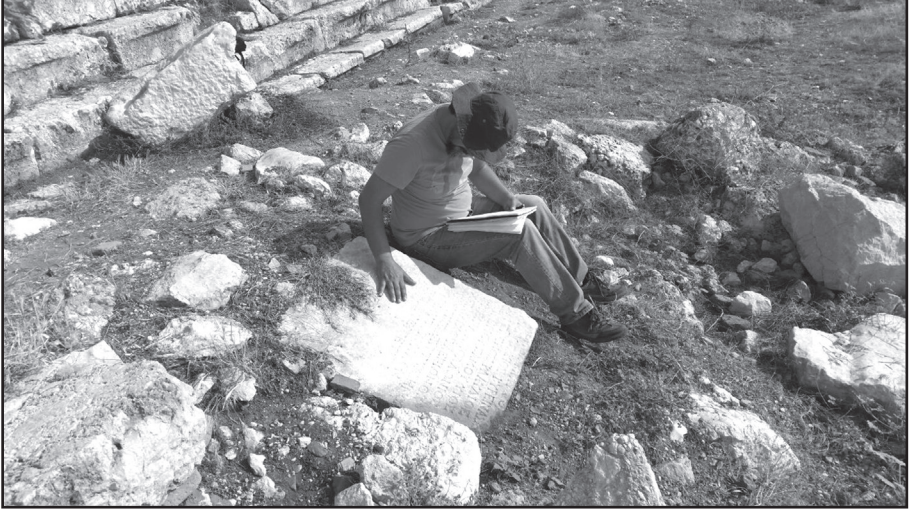
Resim 5: Tiyatronun sahne binasında yapılan çalışmalar sonrası görünümü.

Resim 6: Tiyatroda 3D lazer tarayıcı ile yapılan çalışmalar.

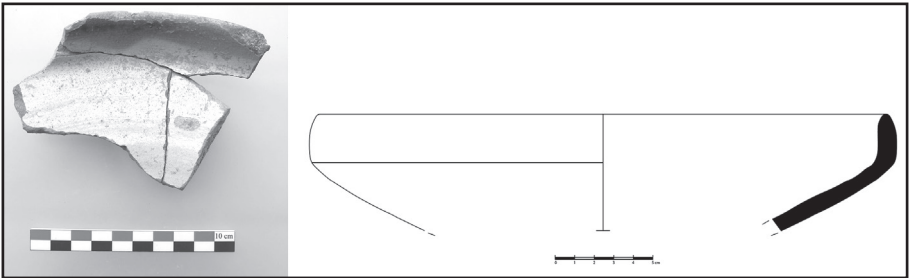
Resim 7: Kartografya çalışmaları ve stadyum alanı çizimi.

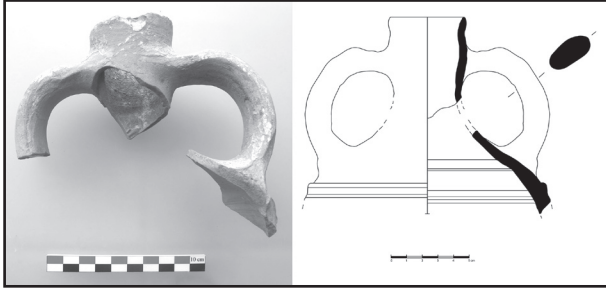
Resim 8: Epigrafi çalışmaları.

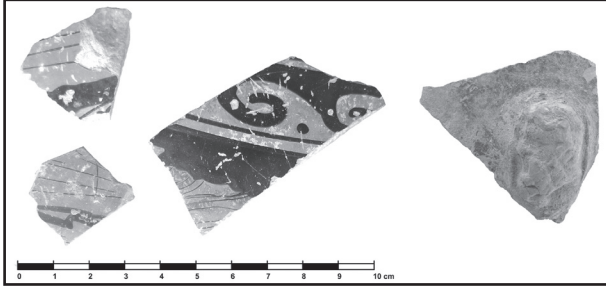
Resim 9: *Allium sandrasicum* Kollman, Özhatay& Bothmer (Sandras körmeni).

Resim 10: Bazilika seramik Ege kabı.

Resim 11: Basilika seramik *amphora*.

Resim 12: Akropol 18.25 numaralı mezar öntü dolgu.

Resim 13: Tiyatro seramik.

Resim 14: Basilika bronz haç.

Resim 15: Basilika bronz bilezik.